

שבת בשבתו

1322

פרשת בהר בחוקותי

תש"ע

כ"ד באייר 8/5/10
השנה העשרים ותשע

גולן 18:58
20:04

חיפה 18:56
20:07

תל-אביב 19:04
20:06

ירושלים 18:48
20:03

באר שבע 19:04
20:03

אילת 19:00
19:59

זמני השבת

כניסה
יציאה

שבת מברכים
ראש חודש סיון ביום 1

המולד:

ביום ה' שעה 17,
18 דקות ו-50 שניות

ניהול מסחרי: לאור מבית: גל אורן 88
לפרסום מודעות: 052-4295209

כתיבה ועריכה:
מכון 'צומת'

מייסודת של:
הסתדרות הפועל המזרחי

קצר ולשולחן

בראון דסברג

barondasberg@gmail.com

100 שנות תיקון

לפני 100 שנה בדיוק, בשנת ה'תר"ע, חלה שנת שמיטה. הרב קוק, שהיה אז הרב הראשי לישראל, כתב ספר הלכה על השמיטה "שבת הארץ". את ההקדמה ל"שבת הארץ" מחלק הרב עוזי קלכהיים ("שירת אומה לארצה") לשלושה חלקים: **האידיאה** - התכנית האלקית, **המשבר** - החטא והגלות, **והתיקון** - הגאולה. ב"אידיאה" יש חיבור בין סגולת האומה והארץ. ב"משבר" העם חוטא ומורחק מהארץ כדי שיוכל להתעסק ברוח ללא התעסקות בחומר. ב"תיקון" כלל עם ישראל מקדש את החול בארץ ישראל.

אפשר לראות שלושה שלבים אלו בשלוש הופעות מרכזיות של השמיטה בתנ"ך. **האידיאה** מופיעה כמובן בהר סיני (זה עניין שמיטה אצל הר סיני). **המשבר** מופיע "למלאות דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה". **התיקון** מתחיל להופיע בתקופת שיבת ציון (כדלקמן), וכמובן בשיבת ציון המודרנית בתקופת הרב קוק, ובתקופתנו אנו.

שמיטה בזמן נחמיה

ישנה מחלוקת תנאים האם שביעית מדרבנן (רבי) או מדאורייתא (חכמים), כאשר רוב עם ישראל אינו בארץ ישראל (אפילו בתקופתו של הלל, בזמן בית המקדש). נדמה שזוהי גם מחלוקת אמוראים (רבא ואביי) וראשונים (רש"י ותוספות, רמב"ם וראב"ד). (מועד קטן ב,ב, סנהדרין כ,א ירושלמי גיטין מה,ע"ד). מחלוקת זו עקרונית ביותר, שכן אם שביעית מדרבנן זה מאפשר היתר מכירה ופרוובול, ואם שביעית מדאורייתא, זה יותר מורכב.

כנראה, שאפשר למצוא מחלוקת זו גם בפרשנות פשט התנ"ך. בתקופת נחמיה בית המקדש השני כבר נבנה אך רוב ישראל בגלות. עם ישראל כורת אמנה "ללכת בתורת האלקים אשר נתנה ביד משה", וכן רשימה נוספת של מצוות, וביניהן "וניטוש את השנה השביעית". לדעת רלב"ג, הרשימה הינה מצוות שכבר כלולות בתורה, אך בני ישראל נכשלו בהן, מכאן שאת השביעית באותה תקופה הוא מחשיב כמצווה מדאורייתא. לדעת מלבי"ם מצוות אלו הינן תוספות על הנאמר בתורה. לכן, את מצוות שביעית הוא יסביר כאיסור דרבנן בלבד.

להשבת חיות רעות

"והשבת חיה רעה מן הארץ", ר' יהודה אומר מעבירם מן העולם, ר' שמעון אומר משביתן שלא יזוקו" (ספרא). זוהי מחלוקת אופיינית, שכן ר' יהודה הולך אחר המעשה, ור' שמעון הולך אחר הכוונה (כגון: מחלוקת בשבת על דבר שאינו מתכוין, ויכוח לגבי הערכת מעשיהם של הרומאים, ועוד...). כאן הם חולקים אם תשנתה מציאותן של החיות, או רק כוונתן. מחלוקת זו אקטואלית ביותר לגבי פתרונות שונים הניתנים כיום לגבי "החיות הרעות" שארצנו...

הרב עמיחי גורדיון, על השיעור החשוב
שקיבל מסבתא שלו, בעמ' 8

"לו הייתי רוטשילד" ... חלום מתוק או
סיוט הזוי? בעמ' 9

הרב רע"ם הכהן
ראש ישיבת עתניאל ורב הישוב

האדמו"ר מלובביץ' זצ"ל (ליקוטי שיחות ג, אמור; חידושים וביאורים בש"ס, לו) כתב שכל יחיד יספור על פי חשבון הימים שלו. לדעתו חג השבועות יחול אצל אדם כזה ביום החמישים שלו, אע"פ שבמקומו יחול היום לפני כן או אחרי כן.

לענ"ד, שיטתו של האדמו"ר מלובביץ קשה מאוד. לעניין יום החמישים, גם עצתו של שו"ת דברי-מנחם לספור ספירת העומר של ארבעים ותשע נראית קשה.

אולם לאדם שנוסע וחוזר בתוך ימי הספירה יש הגיון רב בספירה הכפולה. הרי בסופו של דבר הוא עתיד לחזור ויספור כאנשי מקומו, ואז יחוג את יום החמישים כאנשי דעתו של האדמו"ר מלובביץ מקומו ובוה יש לקבל את שהספירה על כל יחיד ולענ"ד אין בספירה הכפולה ספירה מספק מכיון שמדובר בספירה ודאית.

ביחס למציאות שמפסיד יום – לענ"ד במקרה והוא עתיד לחזור (כך שממילא יוכל להמשיך את הספירה בשלמות על ידי הוספת היום בהמשך) יש הגיון שימשיך לספור את הספירה הכפולה. זאת משום שרוב הראשונים סברו שממשיכים לספור בברכה גם אם הוחמץ יום, וכן נוסף גם ספק שני, והוא ספק-ספיקא. במקרה שנוסף יום אין ספק שימשיך לספור בברכה, חוץ מהיום הכפול בו יספור ללא ברכה. אם חוזר למקומו יספור ספירה כפולה עד שישוב, שהרי אח"כ יפסיד יום.

סיכום

ביחס לשאלה הראשונה - נראה שיכול להמשיך לספור בברכה גם אם לא עברו עשרים וארבע שעות. ביחס לשאלה השנייה - אם יישאר באותו מקום, וממילא יחסר לו יום, יש להמשיך את הספירה ללא ברכה. אם הוא עתיד לחזור למקומו ימשיך לספור ספירה כפולה.

ביחס לשאלה השלישית - נראה שימשיך לספור בברכה כמנהג המקום שאליו הגיע, וביום הראשון להימצאותו יספור ללא ברכה, שהרי כבר ספר את אותו היום.

הרב רע"ם הכהן; Reem.hachon@gmail.com

משו"ת בארץ

קו התאריך וספירת העומר

א. אדם היוצא מהמערב למזרח, כך שהיום הולך וחסר האם יכול לספור ספירת העומר ביום בואו מיד בתחילת הלילה, או שצריך להכות עד שיעברו 24 שעות מעת התחלת הלילה במזרח?

ב. היוצא מהמזרח למערב בכיוון מהלך השמש, מה דינו כאשר יעבור את קו התאריך ויחסר' לו יום אחד?

ג. היוצא מהמערב למזרח נגד כיוון מהלך השמש, מה דינו כאשר יעבור את קו התאריך ויתוסף לו יום אחד?

השאלה הראשונה תלויה בהבנת דין "תמימות". בתורת כוהנים דורשים שהן קצירת העומר והן ספירת העומר צריכות להתחיל בערב, ולא להשתהות עד לבוקר המחרת,

מדין "תמימות". בה"ג (מובא בתוספות למגילה כב, ומנחות סו,א) סובר שמי ששכח לברך באחד מימי הספירה, אינו יכול להמשיך את הספירה.

דבריו נפסקו בשו"ע (או"ח תפט,ח). בשאלה דידן הסתפק הגאון הרב פראנק זצ"ל בספרו מקראי קודש (סג,ג) האם בשל דין "תמימות" יש צורך גם שיעבור מעת לעת מהיום הקודם. אולם לענ"ד, פשוט שהולכים אחרי המקום שבו הוא נמצא ויכול לספור בתחילת הלילה גם אם לא חלף אלא זמן קצר מהפעם הקודמת שספר. וכן פסק בשו"ת בני ציון להגר"ד שפירא (א,כ). כך גם אם סופר ביום ללא ברכה הספירה מועילה לשאר הימים אע"פ שאין עשרים וארבע שעות.

ביחס לשאלה השנייה והשלישית נחלקו גדולי האחרונים והעלו כמה אפשרויות:

במקרה וחסר יום: בשו"ת בני-ציון (א,יד) הכריע שאין יכול לברך בשאר הלילות בברכה. ובמקרה שמתווסף יום נשאר בספק. בספר שערים-המצוינים-בהלכה סבר שאם נוסף יום אין פגיעה בספירה, וסופרים אותו פעמיים, על פי המקום שבו נמצאים, אלא שיברך רק על הפעם הראשונה.

בשו"ת דברי-מנחם (א,לג) חידש שבמקרים כאלה יספור ספירה כפולה: "היום כך וכך ימים במערב שהם כך וכך ימים במזרח" ואם יחזור למקומו ימשיך את הספירה של מקומו בלבד. נראה שלשיטתו ביום החמישים יספור רק ארבעים ותשע.

לא על הפרויד לבדו

חיים נתיב (59) גדל בתל אביב למשפחה לא דתייה, ולקראת שחרורו מהצבא החלה ההתקרבות לדת. דרכם שלו ושל אשתו, רויטל (55), התגבשה בימית. עם הפיגועי עבר להעמיק את לימודיו ב'מכון מאיר' בירושלים, שם הצטרפו לגרעין של צעירים שהתגבשו סביב משנתו של הרב יצחק גינזבורג, ועברו לגור בבת עין שבגוש עציון. נתיב מוביל בית ספר מיוחד לפסיכולוגיה. אם חשבתם על פרויד, יונג או אדלר - אתם לא בכיוון הנכון. בבית הספר שלו לומדים רק פסיכולוגיה ממקורות היהדות.

תורות לעמים שונים, שלא מותאימות לנפש היהודית".

במה שונה ההתבוננות התאילנדית או ההודית מזו היהודית?

"באישיות היהודית יש פיצול: יש נפש בהמית-טבעית, שמוכשרת להתמודדות והישרדות במציאות, ויש נפש יותר פנימית שהיא חלק א-לוה ממעל. בנפש הזו, מגמת הכוחות מתחברת מעבר למציאות. כל הבעיות הנפשיות הן בנפש הנמוכה. אם נדע להשתמש בכוחות, גם נוכל להנפש האלוקית, עם כל כוחותיה, תהיה פעילה במציאות ותנצל את כל הכוחות לטובה. המגמה של כל יהודי היא להנפש האלוקית לא תרחף אלא תיכנס למציאות".

לעתים אנשים עם בעיות נפשיות זקוקים לתרופות, ולמטפלים שאתם מכשירים אין את ההסמכה לחלק אותן.

"בזמן התפרצות פסיכוטית או משבר בפועל, אפשר לתת לאדם רק את העזרה הראשונה. אבל עוד לפני ההתפרצות, יש את הדרך להכשיר אותו איך להתמודד במהלכה. בעת המשבר צריך להרגיע את האדם, ולכן, אם יש צורך בתרופות, מפנים אותו לאדם המתאים שייתן לו אותן. אנחנו עוסקים בטיפול באדם כשהוא במצב המיושב שלו, ושם הוא מתאמן כדי להתמודד טוב עם המשברים".

באילו תחומים אתם עוסקים?

"מכיוון שאנחנו מדברים על הנפש, העיסוק הוא בהתמודדות רב תחומיות, ואין תחום שלא עוסקים בו. התחומים יכולים להיות למשל: שלום הבית, ליווי האישי של משברים, או מניעה - מציאות שבה המטופל מגלה כוחות יותר עמוקים בתוכו וזה עוזר לו בפועל.

אם ניתן דוגמא להצלחה של טיפול, בתחום האלימות בין בני הזוג יש אנשים שהגיעו לאחר שהאישה פנתה לערכאות משפטיות וכבר עברה במקלט לנשים, וכמעט אי אפשר היה לדבר עם הבעל המכה. הצלחנו בכמה מקרים בצורה טובה, שאנשים הגיעו למציאות טובה ושיקומית בתוך הבית, והבית נשאר על עומדו. כל זה בתנאי שהם מגיעים עם נכונות לעבודת ה', עם רצון לעבוד על המידות שלהם".

לחיים קול נעים. הוא מספר נחת על שני בתי הספר לפסיכולוגיה יהודית שהקים, ובהם למעלה ממאה תלמידים, רובם נשים. "יש לנו שני מוקדי פעילות", הוא מגולל נחת, "אחד בירושלים, בתוך האוניברסיטה בה הצופים, ואחד בתל אביב, בשם 'גופא'. השנה יסיים אי"ה המחזור הראשון, לאחר לימודים של שלוש שנים במשך יום בשבוע".

כשאני שואל מה התואר אותו מקבלים בסיום הלימודים, מתגאה נתיב בתעודה אותה יעניק הרב יצחק גינזבורג, שעומד בנשיאות המוסדות.

מה לומדים בבית ספר כזה?

"אנחנו מתרגמים את דברי החסידות לשפה עכשווית. שנה ראשונה מתבססת על עיון והכרת המושגים והעמקה בהם. בשנה האחרונה רותמים את אותם כוחות להתמודדות בנפש בכל מיני מצבים. המרצים רב גוניים, תלמידים של הרב יצחק שבאים מכל מיני כיוונים מתוך עולם התורה, ומכירים את הספרות המקצועית. אין לנו עניין להשוות את השיטות זו מול זו, אלא נכנסים ישר להארת הנפש בדרכנו. אם עולה שאלה - כי רוב התלמידים מגיעים עם תארים בתחום הטיפולי - אנחנו מתמודדים איתה, אך לא כחלק ממערך הלימודים".

מה ההבדל בין פסיכולוגיה 'רגילה' לפסיכולוגיה יהודית?

"היום פסיכולוגיה מזוהה כמשבר נפשי או כמלכודת של דיכאון, אך הנפש היא הכלי איתו אנחנו צריכים להתמודד עם החיים, להימנע מכניסה למצבים קשים וגם לדעת לצאת מהם. התארים שישנם היום, שנכנסים לתוך נישות מצמצמות של טיפול וליווי, הם מעושים. אפשר לטפל בכל דבר - אבל תוך כדי חיים, זו הראייה הבריאה. ביהדות אנחנו נכנסים לזה באמת. לימוד בעומק מביא אותי לנבכי הנפש. אלה הכלים שאיתם אפשר לשאוב את כל הכוחות מתוך נשמתו של האדם ומתוך התורה".

וזו דרך שאפשר ללמד לאחרים, או שאתם מכשירים אנשים להתמודד עם הבעיות הנפשיות של עצמם?

"הדבר הראשון שאנחנו מסבירים", אומר נתיב נחת, "זה שעבודה נפשית היא סוג של עבודת ה'. סיבוך נפשי הוא סטייה מעבודת ה'. אצלנו היהודים יש תקן - התקן לשפיות הוא עבודת ה', וברגע שאתה סוטה מדרך המלך - אתה כבר מסובך. זה משהו שאין בפסיכולוגיה הקונבנציונאלית. אנחנו גם דוגלים בחשיפת כוחות מבפנים, ולא על הרכבת כוחות מבחוץ. יש היום המון

"אש זרה" (בתוך "ארצות התן", עמ' 122) וכך הוא כותב:

לפני שנים רבות שירטט אדריכל ידוע את תוכניתה של שכונת רחביה. הוא התכוון לשוות לה אופי של פרוור-גנים שלו, סמטות צרות וסככות צל כמו רחוב אחריו, בולואר מטופח בשם שדרות בן מימון, כיכרות כמו כיכר מאגנס, אשר רחש אורנים מהורהר הומה בה אפילו בימי הקיץ הלוהטים. חוף מבטחים, מעין שכונת נופש למען הפליטים שגורלם המר להם. שמות גדולי ישראל בימי הביניים נקראו על הרחובות, כדי להעשיר אותם במימד של עומק הזמן ובאווירה של חכמה ודעת.

אבל ברבות הימים פשטה ירושלים החדשה וסגרה על שכונת רחביה טבעת של שיכונים אפורים, הסמטות החלו לעלות על גדותיהן מעומס תנועת המכוניות. וכאשר נפתח עורק התחבורה המערבי וגבעות שיך-באדר ונווה-שאנן נעשו לב העיר והמדינה, חדלה רחביה להיות פרוור גנים. על כל הטרשים פשטה בנייה טרופת נשימה. וילות קטנות ניתנו להורסים ובמקומן נבנו בתי קומות. הכוונות הראשונות נסחפו עם גאות האנרגיה החדשה.

הלילות, הם המחזירים לשכונת רחביה מעט מחלומותיה השדודים. העצים ששרדו יונקים מן הלילה כבדות חדשה ומתנהגים לפעמים כאילו היו יער... מעמק המצליבה עולה אויר אחר ועמו ריחות אורנים מריים וצפורי לילה...

ואנו נשיב לעמוס עוז הנכבד ונאמר: אכן, כמות התושבים בלב ירושלים באה על חשבון האיכות של רחובותיה, אך מה לנו כי נלין?! גם ריבוי מספר היהודים בעיר הקודש לאיכות תחשב. אשרינו שזכינו להתגשמות נבואת זכריה: "פרזות תשב ירושלים מרוב אדם... ואני אהיה לה... חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה".

שכונת רחביה בירושלים - חלום ומציאות

בשנת 1922 קנתה חברת "הכשרת היישוב" שטח אדמה נרחב לצורך הקמת שכונה מודרנית בירושלים. האדריכל ומתכנן הערים היהודי מגרמניה, ריכרד קאופמן, תיכנן את האתר החדש, ששמו רחביה. הרעיון שלו היה להקים שכונת גנים פסטוראלית, שבתיה נמוכי הקומה מוקפים בירק ושבמרכזה שדרת עצים מבלבת. השקט בה ישמר על ידי סלילת רחובות צרים, בהם תתאפשר רק תנועת מכוניות דלילה, וכמו-כן ימוקמו החנויות בשולי השכונה בלבד. כדי לשוות למקום אופי תרבותי ניתנו לרוב רחובותיה שמות של אישים מתקופת תור הזהב בספרד, כמו שדרות בן מימון, הרמב"ן, אברבנאל, אבן-עזרא ואבן-גבירול.

ואמנם לתחילה החלום של ההוגים התממש; רחביה התפתחה כשכונה ירוקה למופת. אך לא רק בגלל היצוניותה הנאה יצאו לה מוניטין אלא גם בזכות תושביה הראשונים. חלקם היו אנשי ירושלים ותיקים ואחרים היו מחשבי היישוב היהודי. כאן גרו בין היתר העסקנים מנחם אוסישקין, יצחק בן-צבי, ודב יוסף וכן הוגי הדעות הוגו ברגמן וגרשום שולם. בשנות ה-30 השתקעו בה "יקים", עולי-גרמניה, שנתנו לשכונה צביון מערב-אירופאי. רחביה נחשבה לשכונה אריסטוקרטית, אם כי לאמיתו של דבר גרו בה זה בצד זה פקידים ואנשי עמל מכל העדות יחד עם מורים ואקדמאים.

ואולם עם התפתחות העיר, רחביה הפכה בהדרגה משכונת גנים רגועה ופורחת בקצה העיר למקום מרכזי וסואן בליבה של בירת ישראל. כדי להציל משהו מן העבר אושרה לאחרונה "תוכנית מתאר לשימור שכונת רחביה".

הסופר עמוס עוז תאר את החלום הראשוני של בני רחביה ואת שברו באחד מסיפוריו הראשונים, הנקרא

מייסודה של **הסתדרות הפועל המזרחי בא"י**. יוצא לאור ע"י **מכון "צומת"**.

"שבת בשבתו" באינטרנט: zomet.org.il
 למנוי באנגלית בדוא"ל נא לפנות ל: dan@zomet.org
 עריכה: **מכון "צומת"** ארון שבות, גוש עציון 90433, טל' 02-9931442 פקס' 02-9931889
www.zomet.org.il zomet@netvision.net.il
 הוצאת העלון נתמכת ע"י משרד החינוך והתרבות

להפצה ולמודעות מסחריות

גל אורן BSD

הבונים 11 רמת גן 52462,
 טל' 03-6133555, פקס' 03-6133699
dotan@go-bsd.co.il דוא"ל

דעת נתיבות

לספרו "חווות דעת" קרא כך כיון שהתכוון שדבריו יהיו רק בבחינת חוות דעת, ולא לקבוע הלכה ח"ו, כדבריו. וכדי שיעיינו בספרו בלי שים לב למחברו, הוציא לכתחילה ספר זה בעילום שם. הוא דרש מעצמו שלימות במילוי תפקידו. יום אחד הגיע חתנו לבית הכנסת וכבדוהו בעלייה לתורה לפני שברך ברכות השחר. לאחר מכן שאל את חמיו אם צריך הוא לחזור ולברך ברכות התורה. החו"ד הורה לו לברך. לאחר התפילה נזכר שהדין אינו כך, אלא כמו שכתב הוא עצמו בסידורו "דרך חיים" שבמקרה כזה יש לדלג על ברכת "אשר בחר בנו". אסף החו"ד את למדני ליסא, ביקש מחתנו לחזור על שאלתו ולספר לקהל מה היתה תשובתו, ולאחר מכן אמר: טעיתי, ועלי לעזוב את משרת הרבנות. בקושי הצליחו אנשי העיר להרגיע אותו, אבל כיון שראו את גודל צדקתו החליטו להעלות את שכרו.

רבי יעקב מליסא נפטר בכ"ה באייר תקצ"ב, ונקבר בעיר סטרי.

"זוכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור" (כומב). הפך הפסוק את סדר האבות, ומנאם מיעקב ומעלה. רש"י פירש "כדאי הוא יעקב הקטן; ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו; ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי". וכי יעקב בחיר האבות אפשר לומר עליו שאינו כדאי? אלא שבתפילת משה "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך" (שמות לב, ג) פירש רש"י שהתפלל משה: "אם לשריפה הם - זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף באור-כשדים; אם להריגה - זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה; אם לגלות - זכור ליעקב שגלה לחרן". מכל העונשים הללו עונש הגלות הוא הקל, כיון שיש ממנו חזרה. ועל עונש זה, ולא על יעקב עצמו, כתב רש"י "אם אינו כדאי" - כלומר, אם עונש זה קל מדי, יצטרפו זכויותיהם של יצחק ואברהם שנתנסו בעונשים החמורים יותר. הראשונים, איך אפשר לומר שירה!?

רבנים בדרך כלל מכנים אותו "החווות דעת", כיון שספרו זה עוסק בענייני יורה-דעה, שממנו נוטלים רבנים את פסקיהם בסוגיות איסור והיתר. למדנים, ראשי ישיבות ותלמידיהם מעדיפים לכנותו בשם "הנתיבות", קיצור של "נתיבות המשפט" - ספרו על חושן-משפט, שבו הרבה להתווכח עם "הקצות" (קצות-החושן), וממילא נעשו שני ספרים אלו ספרי יסוד בלימודי התורה בישיבות. ובמי מדובר כאן? זהו רבי יעקב (לורברבוים) מליסא (Leszno פולין). ליסא היא העיר שבה שימש כרב במשך 13 שנה. ולמרות שבסוף בעצם גירשו אותו מהעיר, וממנה עקר לקאלוש (8 שנים), ומשם לסטרי (שנתיים), העיר שקודם לו כיהן בה "הקצות", בר הפלוגתא שלו, בכל זאת נודע שמו ברבים כ"רבי מליסא".

גירשו מהעיר?! כן! כך היה המעשה. יש אומרים שיציאתו מהעיר כדי לתת גט לאשתו בעיר בראדי (שממנה היא היתה) והשתהותו שם עד ששיג את מבוקשו, הרגיזה כמה מאנשי העיר. אחרים אומרים שיד המשכילים היתה בענין זה. מספרים שכאשר הביא את החלטתו לפני פרנסי הקהילה, שאלו אותו הם: למה? ואז ענה: כיון שזוהי השאלה הראשונה שאתם שואלים אותי; עד היום בכלל לא שאלו אותי פה דבר. ובכל זאת הוא כיבד את קהילת ליסא, ובצוואתו ביקש מבניו שתיכף יודיעו את יום פטירתו לקהילת ליסא, "כי הם נוהגים מנהג יפה עם הרבנים שלהם".

כך היה בצאתו את העיר, אבל כשנכנס לעול הרבנות שם נתקבל בהתלהבות רבה. אנשי העיר יצאו לקראתו למרחק רב מהעיר, וביניהם נדחק גם מוכר הזפת של העיר. בעודו בעגלה השמייע הרב לבאים לקראתו דברי תורה, והלמדנים שבהם החלו להתפלפל אתו, וביניהם גם מוכר הזפת. ראה החו"ד שמוכר הזפת מקפחו בתורתו, וכבר רצה לחזור על עקביו לעירו הקודמת, כיון שאפילו איש פשוט כזה הוא למדן, ובעיר כזאת לא זקוקים לו. הרגיעו אותו אנשי העיר באומרם שמוכר הזפת הוא למדן מיוחד, שאין כמותו בכל העיר.

רפואה והלכה

נכתב ונערך ע"י מכון "ע"ה רה' עזריאל פ, נבעת שאול, ירושלים 70: 02-6515050

כבוד הבריות והחולה בשבת

"ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך" (ויקרא, כה, יז)
רש"י: "כאן הזהיר על אונאת דברים... לכן נאמר ויראת מאלקיך".
ספר החינוך (מצוה שלח): "מדיני המצוה... **שלא להכאיב הבריות בשום דבר ולא לביישם**"

יש דברים הנעשים לסייעוד החולה ואינם בכלל הטיפול הרפואי. ככלל אין לעבור על איסורי שבת כאשר אין בזה פיקוח נפש, אולם יש פעולות המותרות משום כבוד הבריות, כגון: א. חולה מאושפז הרתוק למיטתו וצריך להתפנות, יוכל ללחוץ על כפתור חשמלי בכדי להזעיק אחות בתנאי שאין בכך איסור דאורייתא, כגון שאינו מדליק נורה כלשהי, אלא רק סוגר מעגל חשמלי (שילוב הפוסקים אסור מדרבנן). ואם נדלקת נורה (שיש בה הבערה) ואין גוי שיוכל לעשות זאת עבורו—יעשה זאת החולה בשינוי (שש"כ, מ"ט) ויש מקומות שמותקנים בהם מפסקי גרמא של מכון צומת. ב. הגבהה או הנמכת המיטה באמצעות לחיצה בשינוי על מתג חשמלי בהעדר נורה כנ"ל (צער החולה) ג. טלטול פנס דולק כדי להאיר או לסלק את האור באופן שיש לחולה צער אם הטלטול לא יעשה, שהרי ללא כבוי או הדלקת הפנס, הטלטול אסור רק מדרבנן.

כתב: הרב יוסף איתן, מרביני מכון מו"ה eitan@puah.org.il

בחסות **מאחדת**

מגזר נגיף 210 ט

-בכלל הונאת דברים האיסור לצער או לבייש. "כבוד הבריות" הוא ערך מרכזי בתורה: **"גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה"** (ברכות, יט, ב, וע"ע: תלמידי ר"ע וימי העומר) ומבואר בגמרא, שהכוונה **לאיסורי דרבנן** הנלמדים מ"לא תסור" שבתורה, והם אלה הנדחים מפני כבוד הבריות. לכן מותר לטלטל אביזרי הגינה, דוגמת נייר טואלט, **לכרמלית** (שבת, פ"א: אבנים מקורזלות) כי כאשר יזדקקו לכן, העדרם יביא לפגיעה בכבוד הבריות. עם זאת יש לדעת, שלא כל דבר "קטן" הוא בהכרח פגיעה בכבוד האדם, ויש להתייחס לכל מקרה לגופו, ע"פ המקורות בש"ס וכשיקול הפוסקים.

בין קודש לחול

הרב עמיה' גורדין
ר"מ בשיבת 'הר עציון'

'אבא שלי אמר שאסור להגיד 'אין ברירה וצריך להמשיך', אמרה לנו סבתא, 'הכוח לא מגיע מהאדם עצמו. לאדם אין כוח להתמודד עם כאלו. אסונות. האדם קטן ודל. הכוח מגיע מהקדוש ברוך הוא. רק הוא מקור הכוח. מתוך עצמנו אין לנו כוח להתמודד עם דברים כאלו.

סבתא לא העסיקה את עצמה בשאלה למה זה קרה לה. היא לא פנתה לא-ל בתלונה על כך שלקח מעימה את בתה. היא פנתה לא-ל בבקשה שייתן לה כוח להתמודד.

***

פעמים רבות נצנץ בראשי אותו משפט קצר ופשוט. 'הכוח לא מגיע מאיתנו אלא ממנו'. בשעות קשות ומתסכלות ניחמתי את עצמי לא אחת בהבנה שה' יתן לי כוח להתמודד עם כל אלו. 'מחצתי ואני ארפא'. גם כשא-לוהינו מוחץ, הוא נותן לנו את הכוח להירפא מן המחץ.

הביטחון של סבתא לא היה ביטחון אופטימי וסתמי בכך שיהיה טוב. הביטחון של סבתא היה ביטחון שה' ילווה אותנו בכל עת. גם אם יהיה קשה הוא ייתן לנו כוח לחצות את הנהר. ה' לא מבטיח לנו שלא נקבל מכות. הוא מבטיח לנו להיות עימנו בכל צרה. זה היה הביטחון האמיתי של סבתא שלי. 'הוא יתן לנו כוח', חזרה ואמרה לעצמה ולנו בביטחון גמור.

***

ארבעים שנה אחרי שנפרדה סבתא מאחיה ומהוריה החליט הבורא יתברך שהגיע העת. בערב שבת קודש, מיד לאחר שיצא ראש חודש, השיבה סבתא את נשמתה לבורא העולם. אחרי ארבעים שנה נאספה גם סבתא אל אבותיה ומשפחתה היקרה.

אנחנו נשארנו כאן למטה עם הידיעה היקרה שה' ייתן לנו כוח להתגבר גם על המכה הזאת.

לתגובות, הערות והארות:
benkodesh@gmail.com

השיעור האחרון של סבתא

לעילוי נשמת סבתי מורתי
אהובה-ליבא רבקה רוזנטל
בת ר' חיים מנחם ופרומא לאה ז"ל
הריני כפרת משכבה

חמישה ילדים נולדו לרבי חיים-מנחם מנדלזון (שקורותיו כמלמד בת"ת 'עץ חיים' הובאו לפני שבועיים). שלושה מהם קבר עוד בחייו. גם הבת הרביעית לא זכתה לאריכות ימים. שש שנים לאחר פטירת אביה, השיבה גם היא את נשמתה לבוראה. מחמשת הילדים של ר' חיים-מנחם ורעייתו פרומא-לאה, נותרה רק בת הזקונים, אהובה-ליבא. סבתא שלי.

***

מי יודיע לסבתא? תהינו כשאימא נפטרה. איך אפשר להודיע לסבתא על פטירת בתה? החשש מתגובתה של

סבתא היה עצום. לקבל בשורת איוב שכזו בגיל שלה, זו משימה כמעט בלתי אפשרית.

מאחר יותר, כשפגשתי את סבתא, ראיתי את גלי היגון העצומים ששטפו את פניה ואיימו להטביעה. 'עכשיו אני מבינה איך הרגישו ההורים שלי', אמרה לי סבתא יותר מפעם. הבטתי בסבתא וראיתי בעיניה צער עמוק ואין סופי.

צער עמוק ויגון קודר. אבל אפילו לרגע לא עלתה השאלה 'למה' על דל שפתיה. בכל אותם ימים נוראים שעברו על סבתא לא שמענו ממנה תהיות כלפי שמיא. עיניה הופנו למרום פעמים רבות מספור, אולם, לעולם לא בשאלות ומענות. הן הביטו מעלה בביטחון מלא.

***

מכל השיעורים הרבים שלמדתי בימי חיי, דווקא השיעור שקיבלתי באותם ימי השבעה על אימא ז"ל היה המשמעותי ביותר. דווקא שם, בעיצומם של ימי השבעה, למדתי פרק חשוב בגדלות אמיתית. דווקא שם למדתי מהי אמונה פנימית וישרה.

ר' שלמה שוק
ר"מ במקד"צ נוקדים

רצתה ההשגחה והטופס האמור נשכח ולא נשלח בעיתו ובזמנו. ועל מר גורלו המתעתע יבב אותו חבר, וחברו ניסה להרגיעו. וגם אני כאמור שעברתי באקראי במקום נזעקתי לעזור ולהרגיע.

ומה כבר יכולתי להגיד? ומי יודע איך אני עצמי הייתי נוהג לו נקלעתי לביש מזל שכזה. אך בגלל המעמד המחייב אמרתי להם שלפני כמה דקות למדתי מן הים שלפנינו על האיזונים המבורכים שבבריאה. רוב רובן של הבריות נמצא במתח שבין הרצוי למצוי, והניסיון להשיג כסף בקלות בהימורים או בלוטו יכול להפר להן את המערכת המאוזנת של החיים. הרבה כסף בבת אחת יכול להיות כמו צונאמי שמציף ומטביע אותנו בחוסר אונים לנוכח התגברות הבלתי צפויה המציפה אותנו. סיפרתי שפעם קראתי בעיתון מאמר שעקב אחרי כמה וכמה זוכים מאושרים... בהתחלה, ואחר כך עם הזמן חייהם הפכו לסיטוס חסר איזונים.

העשירות הפתאומית איננה רק עמדה כלכלית גרידא, ההשפעה של הכסף מכניסה את האדם לעמדה נפשית שונה, הוא אמנם עשיר אך מרכז החיים שלו זו למקום אחר. במידה ובמקום האחר אין יסודות לקליטת השינוי, קיימת סכנת התמוטטות לבניין החיים כולו.

Shok9@walla.co.il

חוט של חסידות

היכוננו לזכייה בלוטו

כשצעדתי לאורך שפת הים, על קו החוף, חשבתי לעצמי, לנוכח כמויות המים האדירות של הים, כמה חכמה יש באיזון העדין שבין הים ליבשה. העובדה שאינני חושש מאיזו תגבורת מי ים שיציפו אותי לפתע, היא ההוכחה שיש כח מאזן בבריאה המאפשר לנו להתקיים בביטחון. נכון שיש הצפות וצונאמי וסכנות צפויות לנו מכל עבר, אך האיזונים שבבריאה עולים עליהם ומעצבים את ביטחוננו האישי.

בהמשך פגשתי זוג אנשים שאחד מהם מירר בבכי. כשעברתי לידם פנה אלי הרגוע שביניהם וביקש ממני שאנסה בזכות הזקן והכיפה שלראשי להתערב בנעשה ולהושיע בחסדי ה'.

וכך הוא סיפורם של אותם חברים: זה שמירר בבכי היה בעברו מהמר כפייתי. 'הרגוע' לקח על עצמו לחלץ את חברו מן המערבולת של ההימורים, והבטיח לו שמידי שבוע הם ימלאו טופס לוטו משותף ובכך תבוא להם ישועה כלכלית. וכך היה מידי שבוע הם שלחו טפסים ומידי שבוע הם התאכזבו.

באותו שבוע שפגשתי אותם, הם זכו לדייק ולנחש את כל המספרים המתבקשים בכדי לזכות בפרס הראשון. אך

הרב זסבי רימון
רבה של אלון שבות דרום ור"מ ישיבת 'הר עציון'

אולם, ישנה בעיה קשה, שפעמים רבות אנשים מניחים תפילין בקידמת הראש, מחוץ למקום

גידול השערות. לכן עדיף שהתפילין תהינה קצת יותר פנימה, כיוון שאם ירדו התפילין (אפילו התיתורא) מחוץ למקום עיקרי השערות, לא קיים מצוות תפילין (ע"י מחצית השקל כו"ס"ק טו; וע"ע במ"ב ס"ק ל; קצשי"ע יג. וע"ע בשעה"צ תחילת סימן כה, מ"ש בשם הפמ"ג).

יש לציין שאם לאדם יש שערות ארוכות, צריך להניח את התפילין למעלה ממקום **שורשי השער** (ואין משמעות לאורך השיער). ומה יעשה מי שנשרו שערותיו? אדם כזה - מניח במקום שהיה לו שבו שיער מקודם (ע"י: בן איש חי, חיי שרה, א).

סיכום

יש להניח תפילין של ראש בגובה הראש, כך שהקצה של התפילין (אפילו התיתורא) לא יהיה מעבר למקום תחילת שורשי השערות (או היכן שהיו לו שורשי שערות כשהיה צעיר), ועדיף להניחן מעט פנימה, כי בכך גם כן יוצא ידי חובה, ולא להניחן אפילו מעט מחוץ לשורשי השערות, כי כך לא מקיים המצווה כלל!

הלכה סמקורה

מן המקורות עד להלכה למעשה

מקום תפילין של ראש

כחלק מהלכות הסידור נבאר בקצרה את מקום הנחת התפילין. לא נוכל להאריך בהלכות תפילין, אבל נבאר בקצרה יסודות חשובים.

היכן יש להניח תפילין של ראש?

בגמרא במנחות (לו, א) מובא: "יתנא דבי מנשה... בין עיניך זו קודקוד. היכא? אמרי דברי רבי ינאי: מקום שמוחו של תינוק רופס". את התפילין יש להניח **בין העיניים**. הגמרא מבארת שאין הכוונה ממש בין העיניים, אלא במקום הרך במוחו של התינוק.

הגמרא (לו, ב) מבארת עוד: "גובה שבראש מנלן? דתנו רבנן: 'בין עיניך זו גובה שבראש. או אינו אלא בין עיניך ממש: נאמר כאן 'בין עיניכם' ונאמר להלן 'לא תשימו קרחה בין עיניכם למת: מה להלן בגובה של ראש במקום שעושה קרחה, אף כאן בגובה של ראש במקום שעושה קרחה'". כלומר הנחת תפילין היא בגובה של הראש מעל העיניים במקום שניתן לעשות קרחה, היינו בתחילת מקום גידול השערות.

מהו היחס שבין הגמרות: **הרא"ש** (הלכות קטנות, יט) ורוב הראשונים ביארו, שמקום הנחת התפילין הוא בשטח שבין מקום עיקרי השערות, ובין המקום שמוחו של תינוק רופס.

היכן מוחו של תינוק רופס?

לדעת **בעל התרומה** (רי"א) על פי הירושלמי **ורבינו ירוחם** (י"ט, ה) ועוד, ניתן להניחם בכל גובה הראש. מאידך, לדעת **הרמב"ם** (ע"י ביאור הלכה כ"ט) סוף מקום התפילין הוא בחצי שיפוע הראש. באופן שגרת, קשה להניח שאדם יעבור מקום זה. הנחה נורמלית של התפילין, לא תביא אותם להיות מעבר לאמצע שיפוע הראש.

מפסקי הראש"ל הרב מרדכי אליהו שליט"א
ערוך מתוך הספר: 'שו"ת הרב הראשי'

ואשריך שהמשכת לשמור לאורך זמן על הצוואה בעניין תרנגולי הודו.

אולם מכיוון שאינך נמצא היום ברשות עצמך כי אם במוסד, ומאחר והיום מגדלים תרנגולי הודו באופן מיוחד, והם נחשטים כדן - מותר לך לאכול.

יה"ר שהקב"ה ישלח לך אריכות ימים ותזכה לכל מילי דמיטב, איכ"ר.

הליכות עולם

אכילת בשר תרנגול הודו

שאלה: כבוד הרב מכיר בוודאי את צוואת השלי"ה שלא לאכול תרנגול הודו. בשל ייחוסיה לשלי"ה הקדוש לא אכלתי תרנגול הודו מעולם. כיום אני נמצא בבית אבות, המספק לי את כל ארוחותי. בבית אבות זה נותנים מדי פעם בארוחות בשר של תרנגול הודו. האם חובה עלי להמשיך לשמור על מנהגי משכב הימים, או שמא מותר לי לאכול בשר זה?

תשובה: אשריך שזכית להיות מיוחס לשלי"ה הקדוש,

פניני 'אור החיים'

(הקב"ה!:) ומכר מאחוזתו (יצא לגלות) ובא גואלו הקרוב אליו - אלו הצדיקים שעליהם מוטלת המשימה לחדש את השפע האלוקי ע"י קירוב ישראל לעבודת ה'.

מכאן תוכחה גדולה לצדיקים הדואגים רק לרוחניותם הפרטית - "ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב".

אולם "אם לא יהיה לאיש (לקב"ה) גואל", מפני שקרוביו אינם עושים את תפקידם נאמנה, או אז לא תהיה ברירה אלא לחדש את הקשר ביחמה שפוכה, ע"י ייסורי הגלות הממרקים את פגמי העוונות - "והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו... ושב לאחוזתו".

"כי ימוך אחיך... ובא גואלו..."
"ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה"

חז"ל (סוטה מח,א) עמדו על כך שבשירת הים הקב"ה נקרא "איש" ("יהי איש מלחמה"), הוזהר (בשלח נה,ב) אף הוסיף שגם הכינוי "אחי" מבטא את היחס שבין ישראל לקב"ה. אור-החיים משתמש בדרשות אלו כדי לבאר את פרשיות גאולת הקרקעות, על דרך הרמז.

כאשר ישראל סרים מדרך הישר, השפע האלוקי השופע עליהם מתמעט. במצב זה לא רק ישראל סובלים, אלא אף השכינה מתייסרת מחוסר ההשפעה. חז"ל מבטאים זאת ואומרים שאף השכינה נמצאת עימהם בגלות. אור-החיים מוצא לכך רמז בפסוק: "וכי ימוך אחיך

נקודת מבט

הוצאת הנשמה לצינות הדתית

"גאולה תתנו לארץ" (כה,כד)

ניפוץ מיתוס הגאולה

מונחת לפני חוברת מאירת עינים אשר החשיכה את עיני ולבי מאז עיינתי בה. מדובר בקונטרס תועמלני בשם **"אתחלתא דתקווה"**, שנכתב ע"י הרב חיים נבון (להלן: ח"ן) בהוצאת **"נאמני תורה ועבודה"** וה'קייבוץ הדתי', וכולו ממוקד במטרה מסומנת: ניפוץ המיתוס הגאולתי של מדינת ישראל והמתת ה'נשמה' המפעמת בחזון הצינות הדתית קרוב למאה שנה!

ח"ן מתאר יפה את 'הצינות הגאולית' מבית מדרשו של הרב קוק, זו הרהא בקייבוץ גליות, בהפרכת השממה ובתקומת המדינה גילויים של **"ראשית צמיחת גאולתנו"**. הוא ממוטט תפיסה זו לא בווכחות ובפירכות אלא בהצגת תיזה נגדית, ובעיקר ברתימת הרב י"ד סולובייצ'יק לפוסט-גאולתיות זו.

מקורות ההשראה של ח"ן הם פרוץ' ישעיה לייבוץ ויבל"ח אבי רביצק, אבותיהם הרוחניים של 'נאמני תורה ועבודה', וכבר היינו בסרט

הזה לפני דורותיים. אין זה סוד שקבוצה זו שבה ומקיה ויכוח זה מעת לעת ומפקידה לפקידה, וזה בסדר. אך העולם התורני-לאומי לא חי מפיהם ולא מפי כתבם של הוגים רציונאליים אלו, וכבר הכו על קדקדם רבינו והוגינו בראשית שנות המדינה (הרבנים נריה, ישראלי, בר-שאל ונוסיפי). הללו התפלמסו עם גישה זו המייבשת את נשמת המדינה ומותירה אותה ככלי טכני בלבד, **"מקלט לאומי"**, אשר דבר אין לו (כמעט) עם אתגר הגאולה הנבואית והאמונית ושאיפת הדורות לציין.

תורת הרב (קוק) וארה"ב (סולובייצ'יק)

החידוש בקונטרס מוחצני זה הוא בגיוס שתקיתיו של הרב י"ד סולובייצ'יק והפיתכם לתיזה אנטי-גאולתית. אם גישה זו נתפשט כעמדה חינוכית יש בה, לדעתי, **'איום אסטרטגי על הצינות הדתית'**, וכדלהלן. בהזדמנות זו אקרא לרבים מחברי הקייבוץ הדתי להנתער מהצגתם כתומכים אוטומטית בתיזה זו...

נכון, אין זה סוד שהרב סולובייצ'יק לא היה נאמן בית הרב קוק ולא שקד על תורתו. למיטב אי-ידיעתי אין גם התייחסות ישירה שלו לתורת הרב ולמשמעותה הרוחנית והאמונית. דומה שלא היתה השקפה בין מעגלי תורתם ההשקפתית, בהיות הרב קוק שקוע ב'תורת הכלל', כרבה של ארץ ישראל, והרב סולובייצ'יק טבוע בתורת היחיד ופסיכולוגיית ה'איש', כרבן של בני גולת ארה"ב, ו"לא קרב זה אל זה כל הלילה". והנה בא ח"ן וטורח לציין באזנינו כי "כאשר הרב (סולובייצ'יק) הזכיר בדפיקה הששית (=במסתו

הרב ישראל רוזן
ראש מכון 'צומת'

הנודעה: 'קול דודי דופק') את העלייה לארץ הוא לא דיבר על 'קייבוץ גליות', מושג המעלה אסוציאציות משיחיות, אלא על "מקלט לפליטים". להלן טווה מסכת סולובייצ'יקית כביכול לפיה המדינה אינה אלא מסגרת טכנית ('אינסטרומנטלית') ואינסטרנסטית בלבד, ומשמעותה התיאולוגית מופנית בעיקר כלפי הנוצרים, וכיצא באמירות מוציאות-נשמה ומנפצות-מיתוסים.

לא נתקררה דעתו של הכותב ברוך-הכשרונות (שכיר-עט?) עד שגייס לאסכולת 'הגימוד הגאולתי' את... הרב שלמה גורן, מעשה להטוטים 'הפוך-על-הפוך'. המימד הגאולתי של המדינה, גישת 'כלל ישראל', בוקעים מכל תורתו ההלכתית, ההשקפתית והדרשנית של הרב גורן. והנה פשפש ח"ן ונמצא שהרב גורן פירט שעד כה זכינו רק ל-3 מ-5 שלבי 'התקופה המשיחית' - נחנחו על אויביו, הכרות ריבונות וקייבוץ גליות, ואנו מצפים להשלמת המהלך בייסוד סנהדרין ובניית בית המקדש. ובכן, הא לכם פלפול אקדמי לפיו

הרש"ג מצטרף לריד"ס לשלילת תורת הר"ק על 'אתחלתא דגאולה'. הבנתם את זה?

גישת הרב סולובייצ'יק מוצגת כאיום אסטרטגי על הצינות הדתית

פוצ'ד וצה"ל

בעידן הפוסט והאלהת הפרט רבים המה מוציאי הנשמות מכל הערכים שבעולם, במיוחד אם הם קשורים למשהו לאומי. בהמשך משאו מגנה ח"ן את הפוצ'דים (כן, כך בדיוק הוא מכנה את הפוסט ציונים דתיים), וכוונתו ללוחמני המאחזים המטילים ספק ב'ממלכתיות' מדינת ישראל. ולא חש כי הוא עצמו נפל בפח הפוצ'ד מן די הצד השני, המבעט בערך הגאולתי, ועוד מטיף לתפיסה זו בצבעוניות ובכשרון, כבר אמרנו.

אין זו המסגרת להתפלמס עם פרטי התיזה שמציג ח"ן, ובודאי לא עם תורת ארה"ב אל מול תורת 'הרב' (=קוק). אך שתיים ידעתי, לשעבר ולשעבר: (א) ללא הלהט הגאולתי לא היו מתרחשות עליות החסידים, תלמידי הגר"א וחובבי-ציון. (ב) חוששני כי בקרוב מאד נחזה בפירות הטפתו של ח"ן ושוכרי כתיבתו - **השתמטות סרוגה משירות צבאי**, כמעשה אחינו תושבי 'גוש דן' (=זו מילת קוד. לא גאוגרפיה). אין כל סיבה ששומעי לקחו יפגרו אחר אחיהם העושים לביתם' וסומכים על אחרים, היותר 'גאולתיים', שיתגייסו למשימות לאומיות ובראשן שירות צבאי. אני משער שהקונטרס הבא בסידרה ידון בשאלה מה עצה היה הרב סולובייצ'יק משיא לתלמיד שהיה מתלבט בין שירות צבאי (ניחש בקבע). אולי גם בסדיר) מול האתגר האקדמי במדעי הרוח, למשל...

ונחתום מעין הפתיחה, ובפסוק נרגש מפרשתנו: **"גאולה תתנו לארץ"**; היא זקוקה לחזון זה כאויר לנשימה!

(נכתב במוצ"ש אמור)

ועכשיו הספר!

אור וצל על החברה בישראל

נקודת מבט

מתוך גליונות 'שבת בשבתו' תשנ"ד-תשס"ט

מאת: הרב ישראל רוזן

528 עמ' 49 ₪ בלבד

להזמנות: 02-9932111

כולם סופרים את הימים עד שתצטרכו שוב חגד

רק 92x3 ש"ח (סה"כ 276 כולל דמי משלוח)

להזמנות חייגו למכון צומת: 02-993-2111